

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

1:10

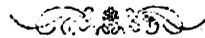
1810

STEENSALLE GÅRD

i Jylland, opført 1692.

STEENSALLEGAARD

i Jylland, opført 1692.

Denne Gaard ligger ved den nordre Bred af Hørsens Fjord, i Bære Sogn, Boor Herred i Skanderborg Amt, tæt ved Steensballe Sund, som er Indløbet til den mindre Fjord Nordstrand eller Sundvig, der skyder sig op imod Nordvest, hen ad Nebel og Havnstedgaard til, og optager Havnsted Na — Steensballegaard ligger smukt ved den anselige Fjord med sine større og mindre Øer; ligeudfor Gaarden lade, løbse og overvintre de større Skibe, da der længere inde i Fjorden — og navnlig ved Hørsens By selv — kun er en Dybde af 8 Fod. — Den nu værende Hovedbygning er opført af Baron Frederik Krag og Fru Charlotte Amalia Griffenfeld, saaledes at Grundstenen til Hovedstien lagdes den 12 April 1692; denne er af Grundmur, to Etager med høi Kælder og Dvælg; Sidestolene ere kun een Etage, men ligeledes Grundmur; de ere opførte 1693, Ladebygningerne, der ere Bindingsværk, 1694; Hovedbygningen omgives paa tre Sider af Grave. — Af en Steen, som senere er indfat i den sydlige Floi, seer man at Solmer Rosenkrands ogsaa havde ladet opføre en Hovedbygning; Indskriften lyder saaledes:

Der mand Schref 1592 Aar
Lod jeg Solmer Rosenkrantz det sidste Huns bygge paa denne Gaard,
Steensballe er hendes fordoms Rasven
Gud Mude Hinder at staa min Born til Gode og Gavn.

Haven er i gammel Stil med stive Gaffer og store Alléer, af hvilke een, ligesom Havestuen, er 1758 Alen lang og fører op til Lyshuset Kragehøi paa Tøppen af en Bakke, hvorfra haves en meget smukt Udsigt over Øerne Borse, Borsokaly, Alre, Hjærns til Endelave, Samis og Hyen, ikke at tale om den høie Fjorbrand imod Syd, bag ved hvilken det rige Bjerger Herred skjuler sig.

Steensballegaard forekommer første Gang under Dronning Margrethe, da den var i Hænderne paa Hr. Jøp Thruwelsen, der hørte til en af de Familier, som førte et paa Langs af Sort og Hvidt deelt Skjold — rimeligt til Familien Hase — og første Gang nævnes i Aaret 1400, samt derefter 1406, da han alt sad i Rigets Raad, men endnu var Bøbner den 22 Sept., medens han den 9 April 1407 forekommer som Ridder; i disse to Aar benyttede Dronning Margrethe ham saare meget i sine talrige Forhandlinger i Jylland; endnu 1411 er han med blandt de danske Rigsraader i Fredsbrevet med Holstenerne. Til „Steensballegh“ benævnes Hr. „Jøyp Thruwelsen“ første Gang i Aaret 1408, da han købte 1 ode Bol i Lille Ring i Framlev Sogn og Herred. Han har rimeligviis haft en — forresten ubekendt — Søn ved Navn Epler Jepsen, der arvede Steensballegaard, og dennes Datter har da været den Fru Karen Eplers Datter,¹⁾ som var Hr. Timme Nielsen Rosenkrands's anden Frue og efter al Sandsynlighed har tilbragt ham Steensballegaard.

¹⁾ Slægtbojerne berette at Hr. Timme Nielsen (Rosenkrands) var aift 1) Karen Komney, Marquards Datter af Gaarveide, 2) Anna Eriks Datter Krummedige dette er aldeles galt; hans første Frue var Frue Abel, — uden Tvivl Mathis Datter, — som var død 1449, da der holdtes Skifte efter hende; den anden var Fru Karen Eplers Datter, som overlevede ham og giftet sig af Kaant u Hase. Raabener har forledet Slægtbojerne til at antage hende for en Komney og da at henføre hende til Hr. Marquard, Stamfaderen for de danske Komnover. Skjendt der lovrigt paa samme Tid levede en Hr. Eiler Komno, hvis Datter hun kunde være.

STEENSBALLEGÅRD

i Jylland, onsdag 1692.

Hr. Timme Nielsen (Kosenkrands), Ridder og Lehnsmænd paa Kol-dinghuus, var en magtig og anseet Mand paa sin Tid, ligesom hans tre Brø-dre, Otto, Ludvig og Strygge Nielsen, alle Riddere. 1449 fik han efter sin første Frue, Abel, 12 Gaarde i Medelsom Herred, deels som Arv, deels ved Kjøb af sin Medarving, Hans Matthisen, rimeligviis Fru Abels Broder; 1452 tilvandt han sig af Kongen Engelsholm med noget mere Gods og oprettede her en Herregaard, som senere opnaaede stor Anseelse; 1453 kjøbte han af Løge Jensen Sridmand af Føversted alt dennes Arvegoods i Jelling Sødsel i Grin-sted, Grene, Morderup og Amelund; 1455 stiftede han og hans Brødre efter Søsteren Susanne Niels Datter i Bølum, ved hvilken Leilighed der tilfaldt ham 3 Gaarde i Bølum i Høllum Herred, som han dog samme Aar overdrog Mariagerkloster; 1456 eller 1457 maa han være død, da Kongen i Aaret 1457 skal have taget hans Enke og Børn med alt deres Gods i sin kongelige Fred, Værn og Beskyttelse. Enken, Fru Karen¹⁾ Eylers Datter, levede endnu 1463, da hun skjedede to Gaarde i Medelsom Herred til Mariager Kloster; hun benævnes i Brevet til Engelsholm, der altsaa rimeligviis har været hendes Enkesæde.

Af hans mange Børn arvede Hr. Niels Timmesen, Ridder, Steensbal-legaard og forekommer senere i Aarene 1470—80; 1474 fik han en Dom af Kongens Rætterthing, som da var sat i Sortebrødre Klosterstue i Belle, at den, som var villig at gjøre Rede hjemme for sit tilbørlige Tying, Herredstying eller Birkething, burde ikke stævnes for Landsstying, og at hvor En fordeles (dommes), der bør han at udlægge sit Faldemaal; 1485 var han død, da hans Enke, Fru Inger Niels Datter (Gyldenstjerne), bekræfter et tidligere mellem hendes afdøde Husbønd og Kong Hans stedfundet Magestifte, hvorved Værholm i Være Sogn kom til Steensballegaard; dette var dengang en sædvanlig Bønder-gaard, som svarede 1 Dre Korn (4½ Td. Bøg) og 1 Sk. Grot.; senere blev det til en Herregaard, men 1692 bleve Bygningerne afbrudte og Jorderne lagte under Steensballegaard, hvorfra endel 1783 bleve udlagte og bebyggede med 2 Bøndergaarde og 2 Huse, hvorimod der blev udlagt anden Jord fra Steens-balle By under Hovedgaarden. — Hr. Niels Timmesens eneste Son var Krel Nielsen (Kosenkrands), som efter Faderen arvede Steensballegaard, efter Moderen Landting; han var 1497 Kongens Hoffiender; 1518 betalte han 90 Gylden for ikke at behøve selv personligen at følge Christian den Anden paa

Toget mod Sverrig; han var gift med Berete Knob af Gyllebo i Skaane og de døde begge 1551. — Af deres Børn arvede Solmer Kosenkrands Steens-ballegaard; han blev 1564 Lehnsmænd paa Aarhuusgaard, som han havde paa „Genandt“, — det vil sige mod en aarlig Besoldning og fuldstændigt Regnskab for alle Indtagter, visse og uvisse — og hvoraf han desuden skulde tjene med 8 „gerust“ Heste, naar paafordredes. 1560 havde Solmer Kosenkrands en mærkelig Proces for Kongens Rætterthing med en Selveierbonde i Være By, hvis Gaard han samme Aar havde faaet af Kongen i Magestifte mod andet Gods, men som nu nægtede at række ham Saanden og saaledes erkjende sig for hans Tjener; Dommen blev at Bonden burde sige Solmer Kosenkrands sin tro Tjeneste og være ham en tro, hørfom og lydlig Tjener og giøre ham sliq Landgilde, Wgt, Arbejde og anden Tynge, som han tidligere havde gjort til Aarfær; det Sidste havde Bonden ikke indflaaet sig for, derimod nok for at anerkjende, at han blev en Andens Tjener, men noget Gaadefuldt bliver der tilbage i Sagen, idet denne Paaastand ikke udtrykkeligen omtales i Dommen; da nu desuden Bonden svarede en langt større Landgilde, end der ellers var sædvanligt hos Selveiere, ja større end de fleste Fæstebønder, skulde jeg snarest tro at han virkelig har været et Slags Fæster under Kronen, hvorvel han kaldes „jordegen“, thi det er saare vanskeligt at skjætte imellem de forskjellige Bønder-klasser i hin Periode, og man sammenblander let den ene med den anden.

1580 fik Solmer Kosenkrands i Magestifte med Kongen 4 Gaarde i Voor Herred, 1582 ombyggede han, som alt fortalt, Steensballegaard, 1586 døde han og blev begravet i Være Kirke hos sin 5 Aar iforveien afdøde Hustru, Margrethe Knuds Datter Gyldenstjerne fra Thim. — Af deres Børn fik Datteren, Birgitte Kosenkrands, — som siden 1575 var gift med Claus Nielsen Glambek til Rast, Lehnsmænd paa Skanderborg, — Værholm, der blev oprettet til Hovedgaard, medens Sonnen, Geert Kosenkrands, fik Steens-ballegaard, hvormed han ved sit Morgengavebrev af 15 Novbr. 1596 — Dagen efter Brylluppet — forlehnede sin Fæstem, Anna Alberts Datter Friis af Haraldshøj, for hendes Livstid, ifald de ikke skulde faae Børn sammen. Han døde barløs 4 Aar efter paa en Jagt, og Enken tiltraadte nu Gaarden, som hun besad i mangfoldige Aar og rimeligviis har forjont meget, da hun var i Gjæld over begge Dren, saa at hun 1628 blev dømt nederfællig for Rigets Gældsler for en Fordring paa 3000 Rdl., som Johan Brøkkenhuus havde paa hende. 3 Aaret 1616 havde hun en underlig Proces med alle sin afdøde Mand's Sødsfende eller deres Børn, som hun indstævnedes til Erstatning fordi de tre Søstre Birgitte, Regitze og Lisbeth Kosenkrands til deres Ridesjoged havde

¹⁾ Hun kaldes i G. D. Mag. VI, 88 urigtigen Kirsten.

STEENSBALLEGÅRD

i Jylland, onfødt 1692.

bortgivet en Jordlod ved Halmstad, hvilken hun vaastod tilherte hende og hvoraf den aarlige Landgilde var et Pund Emer ¹⁾; Fru Birgitte Rosenkrands til Børholm beviste at denne Jordlod ved Skiftet efter Faderen var udlagt hende og at Fru Anna Sriis aldrig havde krævet Landgilde deraf, ligesom Nidefogden ogsaa allerede for 12 Aar siden igjen havde solgt den; ved Dommen frifjendtes de Indstævnte aldeles og Fru Anna Sriis blev tilkjendt at betale dem 200 Rdl. for Kost og Taring.

Ved Fru Anna Sriis's Død faldt Steensballegaard tilbage til Fru Birgitte Rosenkrands til Børholms Afkom, nemlig til hendes Datter, Christoffer Par til Eriksholm, Torup og Rast, der i Aaret 1651 en Morgen tidlig blev morderisk ihjelstødt paa Rast af en Student, som derpaa rømte bort; Enken, Fru Silleberg Wille, besad Steensballegaard indtil 1661, da hun solgte den til den bekendte Rentemeester Hendrik Müller, der alt tidligere er bleven omtalt i disse Hefter ²⁾, hvortil vi her blot vilde bemærke at han i sin Belmagtsdrage var i Besiddelse af følgende Herregaarde: Aagaard, Annebergaard, Bøstrup, Drarholm, Drysholm, Gundersved, Katterup, Kornerup, Leirregaard, Skjoldnaesholm, Skulderupholm, Sommerup, Søbygaard i Sjælland, Lenborggaard, Steensballegaard og Tyrrestrup i Jylland, Dugue med Heiland og Molde samt Anpart i Løffens Kobberværk i Norge. Af disse kom de fleste snart i Hænderne paa hans Creditorer, som havde forstrakt ham med Pengene til hans betydelige Operationer. Steensballegaard synes ved denne Leilighed at være kommen til den bekendte Præsident Hansens Søn, Michel Hansen, hvis Datter blev gift med Griffensfeld; det Siffre ved Sagen er i alt Fald at Griffensfelds eneste Datter, Charlotte Amalia Griffensfeld, 1690 blev gift med Baron Frederik Krag og paa selve Stedet fortalles at have tilbragt ham Steensballegaard, som hun havde arvet efter sin Moder og Mormoder.

Baron Frederik Krag, Cavaleer ved de danske Ambassader i Paris og Nimwegen, Kammerjunker hos Dronningen, blev 1683 gift med den bekendte Baron Jens Juels Datter, Hedvig Eleonore, i hvilken Anledning han 1684 blev udnævnt til Baron, men, da hun døde i Parissens Aaret efter, beholdt han kun den tomme Titel, uden Baroni; han giftede sig derefter 1690 med Charlotte Amalia Griffensfeld og sit uden al Tvivl med hende Steensballegaard, hvor han i Aarene 1692—94 opførte de nuværende Byg-

ninger, forøgede Hovedgaardens Marker ved at nedlægge Waryoum, opførte af ny Kirken paa Endelave saavel som Hovedgaarden Edelesholm sammeflods, og overhovedet forbedrede Gaard og Gods betydeligt; Endelave havde han 1695 faaet udlagt i Betaling for 10,000 Rdl. Han blev Gesandt i Nederlandene, Geheimeraad, Ridder af Dannebrog, samt endelig 1721 Statholder i Norge; 1728 døde han og blev begravet i Bøve Kirke, hvor ogsaa Griffensfelds Lig blev henført. Statholderens anden Kone døde 1703, hvorefter han 1705 igjen giftede sig med Edele Krag, som overlevede ham og 1743 stiftede et Legat paa 2500 Rdl., hvoraf Renten hvert Aar uddeles til 5 Profener. — Fra Statholderens Tid af findes der endnu paa Steensballegaard en Samling af Portraiter i Pastel af de Ambassadeurer, der vare tilstede i Nimwegen 1678—79, malede af B. Vaillant; desuden endel Familieportraiter, hvoriblandt Griffensfelds, Niels og Jens Juels samt Statholderens eget.

Ifølge Statholderens Testament arvede hans Kone Steensballegaard indtil sin Død, i Aaret 1751, hvorefter den skulde tilfalde hans tre Døttre, af hvilke dog kun de to, Viveke Cathrine og Charlotte Amalia Krag, overlevede Stedmoderen, hvilke efter deres afdøde Faders Vnske og ifølge Overlæg med Stedmoderen allerede 1746 havde anset om og arvede testandi. hvorefter de under 3die November 1748 havde oprettet Steensballegaard til et Stamhuus for deres afdøde Søster, Ida Helle Margrethes, anden Søn, Jens Juels-Vind, Friherre til Juellinge, der i den Anledning skulde forene Kragernes Navn og Baaben med sit eget. Deres Broder, Baron Børge Krag, som endnu ikke var død ved Stamhusets Oprettelse og i næsten 34 Aar levede paa Edelesholm, Hovedgaardens paa Endelave, forbigaaes saavel i Faderens som i Søstrenes Testamenter og maa vel altsaa have været assindig, siden han saaledes kunde gjeres arveløs. Stamhuset bestod af Steensballegaard med Børholm, Dørne Endelave og Borsø, ialt 75 Tdr. 7 Skpr. 1 Alb. Hartorn fri Hovedgaardstaxt, 419 Tdr. 4 Skpr. 1 Fdkr. 2½ Alb. Hartorn Bøndergods og 103 Tdr. 6 Skpr. matr. Tiender.

Den sidste af Søstrene, Baronesse Charlotte Amalia Krag, døde 1759, hvorefter Br. Krag-Juels-Vind tiltraadte Stamhuset, med hvilket der er forbunden den Forpligtelse, at det ikke maa forenes med Baroniet Juellinge, saa længe der ere andre Børn, men altid skal tilfalde den næstfødte. Baron Jens Krag-Juels-Vind blev efterhaanden Geheimeraad, Ridder, Kammerherre, Justitiarius i Høiesteret og døde 1776; hans Enke, Fru Sophie Magdalene Gram, bestyrede Stamhuset i sin Søns Mindreaarighed og forøgede det ved at tilkjøbe Skabelund By i Hundslund Sogn, som rigtignok kun bestaaer af 4 Gaarde,

¹⁾ Det er: 24 Mark Emer eller henved 1 Td. Korn.

²⁾ 3 første Bind under Leirgaard.

STEENSALLEGAARD

i Jylland, onfødt 1692.

men har en fortrinlig Skov; 1792 skænkede hun Stamhuset denne By, som hun allerede havde købt 1784. — 1788 tiltraadte Baron Jens Carl Krag-Juel-Vind, nu Kammerherre og Generalmajor, Stamhuset og forenede dermed det i Aaret 1806 hans Frue, Mette Johanne Keedz, tilfaldne Stamhus Søbygaard i Wendehøvel paa ialt 521 Tdr. Hartkorn foruden 101 Tdr. Hartkorn matr. Tiender, i hvilken Anledning han 1807 fik kongelig Tilladelse til at forene Arefeldernes Navn og Baaben med sit eget, dog heller ikke dette Stamhus kan forenes med Steensballegaard saalænge der findes flere Born. — Den Endelave folgte han med kongl. Tilladelse i Aaret 1796 for 11,500 Rd. og lagde derfor en Fideicommisscapital paa 12,000 Rd. under Stamhuset Steensballegaard, der nu bestaaer af 60 Tdr. 7 Skpr. 2 Alb. frit Uger og Engs, 6 Skpr. 1 Fdkr. 2 Alb. Skovskyls Hartkorn og 9 Tdr. 6 Skpr. 3 Fdkr. 1 Alb. ufrit Uger og Engs, 2 Tdr. 2 $\frac{1}{2}$ Alb. Skovskyls Hartkorn under Hovedsgaarden efter den gamle og 36 Tdr. 2 Fdkr. privilegeret og 12 Tdr. 4 Skp. 2 Fdkr. $\frac{3}{4}$ Alb. nprivilegeret Uger og Engs Hartkorn efter den nye Matricul; Gaardens Areal er 409 Tdr. Land Uger og Eng og 330 Tdr. Land Fredskov; den drives af Besidderen med fuldt Hovet af 52 Gaarde; Besætningen er 16 Heste, 24 Køer, 30 Faar og 100 Stude om Sommeren, men 260 Stude

om Vinteren; under Hovedgaardens hører endvidere Øen Doras i Horsens Fjord, der staaer for 10 Tdr. 2 Skpr. gammelt og herved 8 Tdr. nyt, ufrit, Htkorn. med et Areal af 74 Tdr. Land, hvoraf 14 Tdr. Land Skov; den har tidligere været dyrket, men er nu udlagt til Græsning og beboes blot af en Skovfoged. Bøndergodset udgjør 281 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdkr. Hartk. efter den gamle og 251 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdkr. 2 $\frac{1}{2}$ Alb. efter den nye Matricul, samt dertil 5 Tdr. 3 Skpr. Skovs og Molleskyls; det bestaaer af ialt 64 hele og 8 halve Gaarde samt 54 Huse, beliggende i Bære Sogn, Tvingstrup By i Ørritslev Sogn og Brigsted By i Søvind Sogn, alt i Skanderborg Amt, samt Stabelund By i Hundslund Sogn i Aarhus Amt. Tienderne ere matriculerede til 136 Tdr. 1 Skp. Hartkorn — tiendeydende Htkorn 492 Tdr. — nemlig Konges og Kirketiende af Bære, Nebel og Ørritslev Sogne. Gaarden har sit eget Birk og jus propnendi til Bære og Nebel Sognekald, samt alternativt til Kattrup, Ørritslev og Tolstrup Sognekald og residerende Capellan. — Til Stamhuset høre endnu to massive Guldarbaand af 8 $\frac{1}{2}$ Lods Vægt, hvilke have tilhørt Griffensfelds Datter; indvendig staaer: S. B. K. (Herr Baron Krag) — S. C. A. G. (Frue Ch. Amalia Griffensfeld), død 21. Sept. 1703

